

Hoorzitting in kader Interdepartementaal Beleidsonderzoek (IBO) naar zzp'ers.

Sessie 1 De opkomst van de zzp'er: kenmerken, oorzaken en motieven

Kees Zandvliet

SEOR – Erasmus Universiteit Rotterdam:

De verklaring van de opkomst van de zzp'er wordt zowel gezocht in ontwikkelingen aan de vraagzijde als in ontwikkelingen aan de aanbodzijde van de arbeidsmarkt. Aan de vraagzijde dwingt de globalisering en concurrentie tot kostenminimalisatie en een zwaar accent op arbeidskosten en flexibele inzet van benodigde arbeid. De interne reserve (labour hoarding) wordt geminimaliseerd, of in ieder geval beperkt tot het kernpersoneel.

Aan de aanbodzijde worden vaak ideële motieven genoemd, zoals een grotere behoefte aan eigen verantwoordelijkheid (zelfstandigheid, zeggenschap) en eveneens meer flexibiliteit in het aanbieden van arbeid. Bovendien kan een zelfstandige op basis van zijn expertise een hogere beloning bedingen dan hij of zij als werknemer zou krijgen.

Dit zijn individuele (micro) benaderingen van het vraagstuk. Hoe zit het met de maatschappelijke betekenis, of de macro effecten? Dan zijn de neveneffecten van betekenis. Vooralsnog ondersteunt overheidsbeleid de trends. Belastingmaatregelen als de zelfstandigenaftrek en de VAR (verklaring arbeidsrelatie) dragen bij aan de groei van het aantal zzp'ers.

Van belang is dan de vraag in hoeverre het bij de groei van het aantal zzp'ers gaat om "echte" ondernemers en in hoeverre om wat zou kunnen worden genoemd "losse arbeiders", die alleen in status verschillen van werknemers en niet echt beschikken over de kwaliteiten en maatschappelijke meerwaarde van een ondernemer.

Het onderzoek dat SEOR in de afgelopen jaren op dit terrein heeft gedaan, laat zien dat het onderscheid tussen beide groepen gradueel is en dat het mede daardoor moeilijk is om iets over de omvang en betekenis van de macro-economische gevolgen te zeggen. Dit vereist het toetsen en doorrekenen van veronderstellingen met een macro-economisch model. Daarin zouden de volgende elementen moeten worden meegenomen:

- De transactiekosten. Hier gaat het vooral om de (gemiddelde) bezettingsgraad van de zzp'er. De sterke groei gaat mogelijk gepaard met een sterke toename van het aantal improductieve of ondeclarabele uren. Het feitelijke uurloon van de zzp'er ligt dan beduidend lager dan het tarief. Bovendien is er macro sprake van onbenutte productiecapaciteit.

- Effecten op innovatie en productiviteit. Bekend is dat een beperkte stijging van de arbeidskosten remmend werkt op arbeidsbesparende technologie. Daarnaast kan er een negatief effect optreden doordat zzp'ers moeilijker toegang zullen hebben tot scholing.
- De bestedingseffecten. Wat is het verschil in bestedingspatroon en spaargedrag van zzp'ers en werknemers? Gaat de sterke groei van zzp'ers gepaard met procyclische effecten op de bestedingen? Dit zou het verschil kunnen maken tussen 0% en een 0,5% groei.

In onze kwalitatieve analyses van de macro-effecten zijn we uitgegaan van een marginale betekenis van de "nieuwe zzp'er" (de losse arbeider), waardoor het vooral een zaak is van verdelingseffecten. Een modelanalyse van een variant waarin een groter deel van de zzp'ers als werknemer wordt meegenomen zou meer inzicht kunnen bieden in de maatschappelijke betekenis van de nieuwe zzp'er.